



BALIKESİR VE BATI ANADOLU YÖRESİ TAHTACI TÜRKMENLERİ

*Hüseyin Kahraman MUTLU**

ÖZET

Balıkesir ve yöresi Tahtacıları günümüzde Kaz Dağları eteklerinden Toroslara uzanan bir yay içerisinde yaşamaktadırlar. Bu yay içerisinde kalan Batı Anadolu dağları ve yaylaları Tahtacı Türkmenlerine uzun asırlar barınak olmuştur. Tahtacılar yaşamak için uğraş edindikleri meslekleri gereği genellikle orman içlerini tercih etmişlerdir. Bu tercihin sonunda meslek olarak başladıkları tahtacılık sonradan mezhep adına dönüşmüştür.

Bu çalışmada eldeki verilerden hareketle Tahtacıların tarihi ve günümüzdeki ocakları ile bu ocaklara bağlı olan Tahtacı oymakları tanıtılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Tahtacı oymakları, Ağaçeri, Türkmenler, Alevî Türkler.

TURK ALPHABET REFORM AND PUBLIC SCHOOLS AND THE APPLICATIONS IN IZMIR

ABSTRACT

Balıkesir region is the area that Tahtacı's lives in a wide geography through Kaz mountains to Taurus mountains. Western Anatolian mountains and plates used as a shelter by Tahtacı Turkmens for a long period of time. These people occupied forestry for living. As a profession "Tahtacılık" (wood work) becomes as a cult or religion at the end.

In this paper, we aimed to study the history of "Tahtacı" and their community today.

Keywords: Balıkesir, Tahtacı Clans, Ağaçeri, Turkmens, Alevî Turks.

I. Giriş

Balıkesir, tarihî ve sosyolojik yapısıyla zengin bir kültüre sahiptir. Marmara ve Ege Denizlerine hâkim bir noktada bulunması ve Türklerin Rumeli'ye olan göç hareketleri sırasında bir üs bölgesi olarak kullanılması bu yörenin önemini arttıran sebeplerden birkaçıdır.

Balıkesir'in yerli nüfusu Yörük, Türkmen, Manav ve Çepni unsurlarından oluşmaktadır. Kültürel hayatlarına bakıldığında Yörükler ile Manavların; Tahtacı Türkmenleriyle de Çepnilerin birbirlerine daha yakın oldukları görülür¹. Bu çalışmada Balıkesir ve yöresindeki ismiyle "Türkmen" fakat pek çok yerde "Tahtacı" adıyla karşılanan "Tahtacı Türkmenleri" üzerinde durulacaktır.

Tahtacı Türkmenleri, Anadolu coğrafyasında Kaz Dağları eteklerinden İzmir, Manisa, Aydın ve Muğla; oradan Antalya, Mersin, Adana ve Çukurova düzlüklerine, daha iç kesimlerde Kahramanmaraş, Kayseri ve Malatya'ya dek uzanan geniş Anadolu coğrafyasında mekân

* Yard. Doç. Dr., Ayon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, elmek: cimenalan@hotmail.com

¹ Söz gelimi, Balıkesir ve yöresinde yaşayan Çepniler ve Tahtacı Türkmenleri Alevî; Yörükler ve Manavlar ise Sünnî'dir.

tutmuşlardır. Anadolu dışında Balkanlar, Rumeli, İran, Azerbaycan, Kuzey Irak, Bağdat, Halep, Kıbrıs ve Midilli Adalarında bulunmuşlar ve günümüzde de bulunmaya devam etmektedirler.

II. Tahtacı Türkmenlerinin Etnik Kökenleri

Tahtacıların etnik kökenleri hakkında temelde iki görüş mevcuttur. Bu görüşlerden ilkinde göre Tahtacı Türkmenlerinin etnik kökenleri Bayat boyuyla birlikte Anadolu'ya gelen "Tahtahlar"a (Yörük, 2002:149,387); diğer görüşe göre "Ağaçeriler"²e dayanmaktadır.

Togan, "Beş Uygur" adıyla bilinen Türk topluluğunun "Kalaç, Kanglı, Karluk, Kıpçak ve Ağaçeriler"den oluştuğunu ve bunlardan Ağaçerilerin M.S. 465'te Kafkasya üzerinden Azerbaycan'a geldiklerini belirtir³ (Togan, 1981:149).

Diğer yandan Batı İran'da bulunan Paikuli bölgesindeki Sasanî Yazıtı'nda Ağaçeri Türklerinin hakanından söz edilmektedir. Yine Batı İran'daki Kuh-i Kiluye bölgesinde bulunan Ağaçerilerin köklerinin Oğuz Han'a dayandığı ve onun zamanında bu bölgelere geldikleri belirtilir. Bugün İran'da Kuh-i Kiluye bölgesindeki iki bin hanelik Ağaçeri topluluğu Avşar, Beğdili ve Tilki oymaklarına ayrılmaktadır. Hazar'ın güneyinde bulunan Deylem civarındaki Türklerin de Ağaçerilerin bir kolu olduğu belirtilmektedir (Kırzioğlu, 1995:133).

İbni Şaddâd, Malatyalı Ebu'l-Farac, Reşîdüddîn, Aziz bin Astarâbâdî, Aynî ve Makrizî gibi tarihçiler de Ağaçerilerin Türkmen oldukları konusunda aynı görüştedirler (Sümer, 1962:521).

III. Tahtacı Türkmenlerinin Anadolu'da Görülmesi

Tarihte Azerbaycan ve yakın coğrafyasının bir Ağaçeri yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Bu bölgedeki Ağaçerilerin çoğunluğu Anadolu'ya gelirken bir kısmı İran'daki Halhal ve Firuzabad civarlarına yerleşir (Birdoğan, 1995: 15).

Azerbaycan ve civarlarından Anadolu coğrafyasına doğru (Malatya, Elbistan, Kayseri) ilk hareketlenme 1193 yılında meydana gelmiştir (Kırzioğlu, 1995:134). Selçuklularda saltanat mücadelelerinin yaşandığı bu dönemde ilk olarak Malatya ve Maraş'ın dağlık bölgelerinde görülen Ağaçeriler, dönemin iç karışıklıklarından da faydalanarak bazı Hristiyan köylerini yağmalamaya başlarlar.

Bunun üzerine henüz yeni hükümdar olan Selçuklu Sultanı İzzettin Keykavus, 1255 yılında Ağaçeriler üzerine bir ordu gönderir. Bu arada Moğol ordusunun Selçuklu sınırlarına yaklaşması sebebiyle Ağaçeriler üzerine gönderilen kuvvetler sonradan geri çevrilir. Selçuklu ordusu bu hadiseden sonra 1257'de Malatya bölgesine tekrar gelmiş ve Ağaçerileri burada bozguna uğratmıştır (Sümer, 1962: 523).

Moğol hükümdarı Hülagü Han, Anadolu'daki hâkimiyetini sağlamlaştırabilmek için 1260 yılında 20 bin kişilik bir orduyu Ağaçeriler üzerine sevk eder. Önce Selçuklu sonra da Moğollar tarafından bozguna uğratılan Ağaçeriler, bu tarihten sonra Suriye ve Irak taraflarına göç etmek

² "Ağaçeri" veya "Tahtacı" isimlendirmeleri dağlık ve ormanlık arazilerde yapılan ağaç ve orman işçiliğinden kaynaklanmış olmalıdır. Bu durumun Tahtacıların kültürel hayatlarındaki orman ve ağaç kültü ile ilgisi bulunmaktadır (Erden, 1995:53).

³ Bu görüşlerden hangisi olursa olsun "Tahtah" ve "Ağaçeri" isimlendirmelerinde sonradan bir isim değişikliği olduğu görülmektedir. Yaygın görüşe göre "Tahtacılar" etnik olarak Ağaçerilere dayandırılmaktadır. "Tahtacı" isimlendirmesi önce bir "meslek" adıyla sonradan "mezhep" adına dönüşmüştür. Bugünkü Tahtacıların tamamının Ağaçerilerden mi geliyor olduğu henüz belli değildir (Eröz, 1990:22; Birdoğan, 1995:9).

zorunda kalmışlardır⁴ (Sümer, 1962:524). Bir kısmı ise yine bu bölgelerde kalarak yaşamaya devam etmişlerdir.

14. yüzyılın ikinci yarısında Memluklere ait bir inşa kitabında farklı Türkmen boy ve oymakları arasında Ağaçerilerin de adı geçmektedir. 1378 tarihinde Memluklerin Halep Emiri Temür Bay, Kozan taraflarında karışıklıklar çıkaran Üçoklu (Çepni) ve Ağaçeri (Tahtacı) Türkmenlerini önce bozguna uğratsa da geri dönerken Belen Boğazı'nda bu kuvvetler tarafından imha edilmiştir. Tahtacıların bu tarihten sonra Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Dulkadirli Beylikleri içerisinde buldukları görülmektedir (Sümer, 1962:526).

16. yüzyıl tahrir defterlerinde Ağaçeriler, "Cemaat-i Tahtacıyan" olarak yazılmış ve Yörük cemaatleri arasında gösterilmiştir. Tahtacıların bu dönemde buldukları yerler Teke (Antalya), Aydın, Menteşe (Muğla), Hüdavendigâr (Bursa), Maraş ve Kocaeli sancakları ile Hamit (Isparta) sancağına bağlı Gölhisar kazası, Soma, Kozan, Zulkadriye (Kadirli) ve Biga (Lapseki) kazalarıdır. (Kırzioğlu, 1995:135).

18. yüzyıl başlarında Mamalu Türkmenleri içerisinde bulunan bazı Tahtacılar, Yeni İl (Sivas) ve Bozok (Yozgat) sancakları içerisinde yer almaktadırlar. Buradaki Tahtacıardan Bicili⁵ ve Selman Fakılı oymakları 1703'teki iskân bölgelerinden Kütahya ve Balıkesir'e gelmişlerdir. Balıkesir merkeze bağlı Türkali köyü, Kepsut'a bağlı Mehmetler köyü ve Savaştepe'ye bağlı Kongurca köyü bu gelen Türkmen oymaklarından (Ayhan, 1999:166).

Günümüzde Balıkesir'deki Tahtacı Türkmeni nüfusunun en yoğun olduğu yer Kaz Dağları etekleridir. Burada yaşayan Tahtacı Türkmenlerinin kökenleri hakkında farklı görüşler mevcuttur.

13. yüzyılın ilk yarısındaki Baba İshak Ayaklanması ve Moğol saldırıları Anadolu halkı için kötü sonuçlar doğurur. Sarı Saltuk ve müritleri böylesine karışık bir dönemde Anadolu'ya gelmişler fakat burada uzun süre kalamamışlardır. Selçuklu idaresinin Sarı Saltuk'un kuvvetlerini tehdit olarak algılaması üzerine bu kabileler Sinop'tan gemilerle Karadeniz'ee açılarak 1264'te Romanya'nın Kaligra şehrine ulaşmışlardır. O yıllarda buraları Bizans'ın batı sınırı durumundadır.

Altınorda hükümdarı Berke tarafından ülkesine davet edilen Sarı Saltuk, buradan Kırım'a geçerek bölgede Müslümanlığı yaymak için faaliyetlerde bulunmuş ve 1280 yılında vefat etmiştir.⁶ Sarı Saltuk'un vefatından sonra yoldaşlarından bir kısmı Kırım'da ve Romanya'da (Babadağ çevresinde) kalmışlardır. Ona yoldaşlık eden diğer büyük kitle Ece Halil komutasında Çanakale Boğazı'ndan Lapseki'ye geçmiş ve o dönemde Karesi Beyliği içerisinde bulunan Kaz Dağları eteklerinde yerleşmiştir (Ayhan, 1999: 168).

Başka bir görüşe göre bu topluluk Kazakistan'daki Aktav Yarımadası'ndan hareket ederek Karadeniz'in kuzeyinden Tuna boylarına gelmiştir.⁷ Tuna boylarındaki yurtlarından -Osmanlı

⁴ Halep, Şam, Kuzey Irak ve Bağdat taraflarına yerleşen Ağaçeri toplulukları bu bölgelerde "Açeri, Aceri, Acarlı, Aşırı, Aşırın" adlarıyla tanınmışlardır. Tahtacı ocaklarından Yanınyatır ocağı daha sonra bu bölgelerde ortaya çıkmıştır. Bağdat'a bağlı Altın Köprü civarında Düzhurma adıyla 700 hanelik bir Ağaçeri köyünün bulunduğu ve Yanınyatır ocaklarının köken olarak buraya dayandığı belirtilir (Birdoğan, 1995: 18, 20).

⁵ "Bicili" isimlendirmesi bize Edremit ile Çanakale arasındaki kıyı şeridinde bulunan Tahtacı oymaklarından "Çiçi + li" oymağını düşündürmektedir.

⁶ Başka bir görüşe göre, Sarı Saltuk kabilelerle birlikte Kırım'a gelmiş ve burada bir zaviyeye çekilmiştir. Halk arasında çok saygı gören bu kişi, Edirne ve İsakçı bölgelerinde de bulunmuştur. Bu olaylar Bektaşî menkıbelerinde abartılı bir şekilde dile getirilince Sarı Saltuk'un menkıbevi hayatı ortaya çıkmıştır (Yörük, 2002:477).

⁷ Aktav Yarımadasından Tuna boylarına gelen bu Türk oymaklarının kökeni Çoçu Ulusu Tatarlarına dayanmaktadır. Balkanlardan Tuna havzasına kadar olan topraklarda 200 bin çadır olarak yerleşen bu kabile, reisleri Nogay'ın 1299'daki ölümüne kadar Bizans'a akınlar düzenlemişlerdir. Nogay'ın ölümünden sonra bir kısmı Bizans emrine giren bu oymaklar, Bizans tarafından Türk Uç Beyliklerine karşı sınır bölgelerine getirilmiştir (Yörük, 2002:474).

kuvvetlerine karşı- Bizans'ın sınır bölgelerine getirilen Türkmenler, sonradan Tuna civarlarına geri dönmek istemişlerse de Bizans tarafından geri dönmelerine izin verilmemiştir. Sonuç olarak Tuna civarlarına geri dönemeyen Türkmenler, Çanakkale civarlarından Kaz Dağları eteklerine gelerek bugünkü yaşadıkları yörelere yerleşmişlerdir (Birdoğan, 1995: 19).

IV. Tahtacı Ocakları ve Bu Ocaklara Bağlı Oymaklar

Tarihî süreçtekiler ve günümüzdekiler biçiminde iki bölümde ele alınmıştır.

1. Tarihî Süreç İçerisindeki Tahtacı Ocakları ve Bu Ocaklara Bağlı Oymaklar

Tahtacıların gerek tarihî süreçte gerekse günümüzde sadece iki ocakları olmuştur. Bunlar “Yanınyatır” ve “Hacı Emirli” ocaklarıdır. Yanınyatır ocağı, Hacı Emirli ocağından daha geniş ve kalabalıktır.

1.1 Yanınyatır Ocağı

Yanınyatır ocağı inanç olarak 818 yılında Abbasi Halifesi Memun döneminde zehirlenerek öldürülen İmam Rıza'ya bağlıdır. Bu ocağın kurucusu Durasan (Dur Hasan) Dede, Meşhed şehrine gidip oradan şecere alan kişidir⁸ (Yörük, 2002:153).

“Yanınyatır” isimlendirmesinin bir sülale veya dar anlamda bir aile adı olması gerekir. Yanınyatır ocağına mensup dedelerin verdiği malumata göre bu ocağa tabi olan Tahtacıların çıkış yerleri Bağdat'tır⁹. Bugün dahi Bağdat civarlarında Düz Hurma adında 700 hanelik bir Tahtacı köyü vardır. Yanınyatır Türkmenleri Bağdat'tan hareket ederek Çukurova'ya gelmişler ve Ceyhan ile Kozan taraflarına yerleşmişlerdir. (Yörük, 2002:150).

İlk ocak merkezi olan Durasan köyü adını, kurucusu olan Dur Hasan Dede'den almıştır¹⁰. Bu köyde 1867 yılında Mehmet Ali Dede tarafından sonradan bir dergâh açılmıştır.

Bu ocağa bağlı olan Türkmenler Adana civarlarından batıya doğru hareket ederek Kaz Dağlarına kadar gelmişler ve buradan farklı yönere dağılmışlardır¹¹. Bu yerlerden birisi de Yanınyatır ocağının bugünkü merkezi, İzmir'e bağlı Narlıdere kasabasıdır. Dur Hasan Dede neslinden olan Hızır Dede, Narlıdere'ye gelip yerleştiği için ocak merkezi Narlıdere olmuştur (Yörük, 2002:151).

1.1.1. Tarihî Süreç İçerisinde Yanınyatır Ocağına Bağlı Tahtacı Oymakları

Bu ocak tarihî süreçte Eseli, Nacarli ve Göğçeli olmak üzere üç oymaktan meydana gelmiştir. Her üç oymak da merkez olarak kabul edilen Çukurova bölgesinden batıya doğru göç etmiştir. Günümüzde var olan Yanınyatır oymakları köken olarak genellikle bu oymaklara dayanmaktadırlar.

⁸ Meşhed'deki şeyhin defterinde Yanınyatır ocağı ile beraber Hacı Emirli ocağının da kaydı vardır.

⁹ Tarihî olarak 1260 yılındaki Moğol bozgunundan sonra bazı Ağaçerilerin bu bölgelere göç ettikleri bilinmektedir (Sümer, 1962:524).

¹⁰ Yanınyatır dedelerinin verdikleri bilgilere göre Dur Hasan Dede'nin 16. asrın ikinci yarısında yaşadığı tahmin edilmektedir (Yörük, 2000: 153).

¹¹ Yanınyatır sülalesinin Bağdat dolaylarından Adana ve Kozan civarlarına geldiği düşünülmektedir. Yanınyatır ocaklarının daha sonra Çukurova bölgesinden batıya doğru hareket ederek Antalya, Muğla, Aydın, İzmir, Balıkesir ve Bergama'da yerleşmiş oldukları görülmektedir. Bergama'da medfun olan Ali Çelebi -Durasan Dede ahfadından - bu coğrafyadaki Yanınyatır varlığını güçlendiren bir unsur olmalıdır.

Bugün Balıkesir ili sınırları içerisinde yaşayan Tahtacı Türkmenlerinin tamamının Yanınyatır ocağına bağlı olmalarıyla birlikte farklı oymaklardan meydana geldikleri, ağız özelliklerine bakılarak da anlaşılmaktadır. Bu konuda Prof. Dr. Leyla Karahan önderliğinde Hüseyin Kahraman Mutlu tarafından “Balıkesir İli Ağızları, İnceleme – Metinler – Sözlük” adlı bir doktora tezi hazırlanmıştır.

1.1.1.1. Eseli Oymağı

Tarihî süreçteki Yanınyatır ocağına bağlı en geniş oymaktır. Daha sonra Enseli, Tomak ve Çaylak olarak üçe ayrılmıştır. Çaylak oymağındaki “Kaz Ayağı” sembolü Eseli oymağına aittir. Eseli oymağı Adana’dan çıktıktan sonra bir müddet Rumeli’ye geçmiş ve tekrar Rumeli’den Üsküdar yoluyla Anadolu’ya gelmiştir. Bu nedenle “Üsküdarlı” olarak da bilinmektedir. Bunlardan bir kısmı Midilli adasına gitmişse de 1924’ten sonra mübadele sonunda tekrar Anadolu’ya geri dönmüşler ve Kokluca’da iskân edilmişlerdir (Yörükân, 2002:155).

1.1.1.2. Nacarlı Oymağı

Bazı yerlerde “Neccar” adıyla da bilinen bu aşiretin bir kısmı çalışmak maksadıyla Kıbrıs adasına göç etmiştir. Bugün de İzmir ve civarında yaşayan bazı Tahtacılar “Nacarlı” dense de günümüzde bu oymak çoğunlukla Kıbrıs’ta bulunmaktadır. (Yörükân, 2002:202).

1.1.1.3. Göççeli Oymağı

Eseli oymağıyla birlikte Çukurova bölgesinden batıya doğru göç etmesine rağmen günümüzde Adana / Ceyhan’da Gökçeli deresi civarlarında bu oymağa mensup kişiler mevcuttur. Oymak “Evcı” ismi ile de tanınır. Evcı aşiretine ait iki grup vardır. Bunlardan birincisi Denizli/Alaşehir; ikincisi ise Adana’da Gâvur dağı ile Kayseri’ye bağlı Evrek, Yaylacı ve Buları çevrelerinde bulunur. Alaşehir’de bulunan Evciler ile diğerlerinin farklı olduğu düşünülmektedir (Yörükân, 2002:157).

1.2. Hacı Emirli Ocağı

Tokat / Reşadiye’de bulunan Şehepli oymağına mensup Hacı Emirli sülalesi tarafından kurulmuştur. Hacı Emirli ocaklılarının günümüzdeki merkezleri Aydın ile Söke arasında bulunan Gümüş köyüdür.

Hacı Emirli’lerin en büyük cedleri, mezarı İslahiye’ye bağlı Güvercinlik kasabasında bulunan İbrahim Sâni Dededir. İbrahim Dede’nin Oniki İmamlardan Musâyı Kazım neslinden olduğu rivayet edilir. Bu rivayet Ali Ulvi Baba tarafından tanzim edilen bir silsilenameye dayandırılır. Tarihî süreç içerisinde Hacı Emirli ocağına bağlı olan tek Tahtacı oymağı Şehepli oymağıdır (Yörükân, 2002:202).

2. Bugünkü (Günümüzdeki) Tahtacı Ocakları ve Bu Ocaklara Bağlı Tahtacı Oymakları

2.1. Bugünkü Yanınyatır Ocağına Bağlı Tahtacı Oymakları

Günümüzde Yanınyatır ocağına bağlı on iki oymak vardır.

2.1.1. Çobanlı Oymağı

Oymağın merkezi İzmir’e bağlı Narlıdere kasabasıdır. Bu oymak adını o yörede eskiden beri buluna gelen Çobanlı aşiretinden almıştır. Çobanlı, Kızıldağ göçebelerinden Narlıdere’ye yerleşenler için İzmir sakinleri tarafından verilen bir isimlendirmedir. Daha sonra bu isimlendirme genelleşerek İzmir civarında meskûn tüm Tahtacıları kapsayacaktır.

Günümüzde Çobanlı oymağına ait yerleşim yerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Yörükân, 2002:179).

Yerleşim Yerinin Adı	İl / İlçe
Uzundere Köyü Narlidere Köyü Gökdoğan (Alurca) Köyü	İzmir
Naldöken Mahallesi	İzmir / Bornova (Hacılar Kırı)
Kara Kuyu Mahallesi	Seydiköy /Cuma Ovası
Kızılcı Köyü Tepeköy Çamgözü Köyü	İzmir / Kemalpaşa
Bademli Köyü Kızılbahçe Köyü	İzmir / Urla
Tahtacı Mahallesi	Manisa / Salihli
Tahtacı Mahallesi	Manisa / Turgutlu
Tahtacı Köyü Bektaşiler Köyü Alandır / BuladanYaylası	Manisa / Alaşehir
Akkoyunlu Köyü	Afyon / Dinar
Kuzucubelen Köyü	Mersin
Sarıcaova	Aydın / Nazilli

2.1.2. Çaylak Oymağı

Tahtacı oymakları içerisinde sayıca en kalabalık olanıdır. Kaz ayağı sembolünün sahibi olan oymaktır. Eseli oymağının Enseli, Tomaklı, Çaylak olarak üçe ayrılmasıyla meydana gelmiştir.

Çaylak oymağına ait yerleşim yerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Yörük, 2002: 206).

Yerleşim Yerinin Adı	İl / İlçe
Turan Mahallesi	Isparta
Yukarı Mahalle	Burdur
İl Merkezi	Adana
Akkaş Ağa Çiftliği	Adana / Kozan / İmamoğlu Nahiyesi
İl Merkezi	Mersin
İl Merkezi	Antalya
İlçe Merkezi Gökbük Köyü Hızır Kahya Köyü Baymak Köyü	Antalya / Finike

Turkish Studies

İl Merkezi	Muğla
İlçe Merkezi Ortaca Köyü Çakallık Köyü	Muğla / Köyceğiz
Akkonak Köyü	Denizli
İlçe Merkezi	Denizli / Acıpayam
Yılmazköy Alamut Köyü Kaşarlı Köyü Kumalanı Köyü	Aydın
Mardan Köyü	Aydın / Çine ilçesi
Kasaba Köyü Albayrak Köyü Şehirli Köyü	Manisa / Salihli
Gebeçinar Köyü Kubaşdere Köyü	Manisa / Akhisar
Tekli Köyü	Manisa
Göveren Köyü	Manisa / Soma
Yerli Köyü Kapıkaya Köyü Demircidere Köyü	İzmir / Bergama
Türkali Köyü	Balıkesir
Kongurca Köyü	Balıkesir / Savaştepe
Çamcı Köyü Haciaslanlar Köyü Yastıçalı Köyü Tahtakuşlar Köyü Kavlaklar Köyü Poyralı Köyü Doyuran Köyü Mehmetalan Köyü	Balıkesir / Edremit
Tahtacı Köyü	Balıkesir / Burhaniye
Tahtacı Mahallesi (Midilli göçmeni)	Balıkesir / Burhaniye / Pelitköy Nahiyesi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

2.1.3. Sivri Külahlı Oymağı

İzmir'in dağlık bölgeleriyle Sivrihisar ve Urla çevresinde bulunur. Midilli Adasından gelen bazı mensupları İzmir'in Kemalpaşa ilçesine yerleşmişlerdir. Sivri Külahlı oymağından ayrıldığı belirtilen bir başka oymak da Kokluca oymağıdır. Midilli'den geldikten sonra bu adla anılmaya başlanmıştır (Yörükan, 2002:199).

2.1.4. Cingöz Oymağı

Diğer adı Üsküdarlı olan bu oymak, İzmir'in Kemalpaşa, Manisa'nın Turgutlu ilçelerinde, Manisa'ya bağlı Karaoğlu civarında, Bergama'da ve Menemen'in Emir Alem köyünde bulunur. Cingöz oymağı aslında Üsküdarlı oymağıyla aynı oymaktır.

2.1.5. Enseli Oymağı

Önceleri Eseli olarak adlandırılan bu oymak, sonradan Enseli adını almıştır. Muğla ili Fethiye ilçesindeki Beş Kara Mahallesi ve Antalya / Fenike çevrelerinde bulunur.

2.1.6. Üsküdarlı Oymağı

Eseli oymağından ayrılmış bir gruptur. Rumeli'den geldikten sonra bu adı almışlardır. Üsküdarlı oymağının çoğu Adana ve yöresinde yaşamaktadır.

2.1.7. Diğer Oymaklar

Ala Abalı oymağı, çoğunluğu Dur Hasan köyünde bulunur. *Çiçili oymağı*¹², Çanakkale'nin Bayramiç ve Ayvacık ilçeleri civarlarındaki Tahtacı Türkmenlerine ait oymaktır. *Mazıcı oymağı* da Çanakkale sınırları içerisinde. *Kâhyalı oymağı*, Bergama ve Balıkesir civarında bulunan oymaktır. *Gökçeli oymağı*, Adana ve Akhisar taraflarında bulunan eski bir oymaktır. *Nacarlı oymağı*, Gökçeli ve Eseli gibi tarihî bir oymaktır. Bugün İzmir civarlarında bulunan Çobanlılara Nacarlı denildiği gibi eski ismiyle anılan Nacarlıların meskûn olduğu yer Kıbrıs'tır (Yörükan, 2002:200).

2.2. Bugünkü Hacı Emirli Ocağına Bağlı Tahtacı Oymakları

2.2.1. Şehepli Oymağı

Şehepli oymağının çoğunluğu bugün de Reşadiye'de bulunmaktadır. Osmaniye, Pozantı ve Antalya çevrelerinde de görülen bu oymak, İzmir'e bağlı Burguca köyü ile Aydın ve Söke arasındaki Gümüşlü köyünü de içine alır. Gümüşlü köyü günümüzdeki Hacı Emirli ocağının merkezi durumundadır.

2.2.2. Kabakçı Oymağı

Esasen Şehepli olan bu oymağın bir bölümü İslahiye'de İbrahim-i Sâni Tekkesinin çevresinde; diğer bölümü de Denizli civarlarında bulunur (Yörükan, 2002:202).

2.2.3. Aydınlı Oymağı

Kabakçı oymağı gibi yine Şeheplilerden ortaya çıkan bu oymak, Adana civarlarında bulunsa da vaktiyle Aydın'a gidip geldikleri için bu adla anılmaktadır.

Tahtacı Türkmenleri yukarıdaki yerleşim yerlerinden başka İzmir'e bağlı Kemalpaşa ve Urla'da; Manisa'ya bağlı Soma ve Alaşehir'de; Aydın'ın Milas ve Bodrum ilçelerinde; Muğla'nın Fethiye ilçesinde, Antalya'nın Elmalı, Korkuteli, Manavgat, Alanya ve Serinci ilçelerinde;

¹² “Çiçi + li” kelimesinin sonundaki “-li” eki, eklenmiş olduğu isme bağlılık anlamı verir. “Çiçi” ismi ise bize - elimizde tarihî bir mesnet olmasa da- Cengiz Han'ın oğlu Çüçi ve ona bağlı Çüçi ulusunu düşündürmektedir.

Mersin'in Anamur ve Mut ilçelerinde, Silifke ilçesinin Ovacık taraflarında; yine Mersin'e bağlı Çokallı ve Meledik taraflarında, Tarsus yöresinde; Niğde'ye bağlı Ulukışla'nın Kelindir, Akhisar ve Ceyhan çevreleriyle Kayseri'nin güneyindeki dağlarda bulunmaktadır. Anadolu dışında Bağdat ve Kıbrıs'ta Tahtacı Türkmeni mevcuttur (Yörükkan, 2002:209).

V. SONUÇLAR

1. Tahtacı Türkmenleri etnik köken olarak “Beş Uygur” Türk topluluğu içerisinde bulunan “Ağaçeriler”e dayanmaktadır. Ağaçerilerin günümüzdeki devamı sayılan Tahtacı Türkmenlerinin sonradan diğer boylarla karıştıkları düşünülmektedir.

2. Tahtacılar, Anadolu'ya geldikten sonra yaşam alanı olarak genellikle dağlık ve ormanlık bölgeleri tercih etmişlerdir. Bu tercihleri onları meslekî olarak orman ve ağaç işçiliğine yöneltmiştir. Günümüzde ise orman ve ağaç işçiliğinden ziyade iklim koşullarına göre tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları görülmektedir.

3. Anadolu'da ilk olarak Malatya, Kayseri ve Maraş civarlarında görülen Tahtacılar, 1260 yılında Moğollar tarafından büyük bir bozguna uğratılmışlardır. Bu tarihten sonra yine bu bölgelerde bulunmalarına rağmen Tahtacıların önemli bir kısmı Kuzey Irak, Bağdat ve Suriye dolaylarına göç etmişlerdir.

4. Tahtacı Türkmenleri temelde iki ocağa ayrılır. Bunlardan ilki Bağdat civarlarından Çukurova bölgesine gelen Yanınyatır ocağıdır. Bu ocak şecere olarak İmam Rıza'ya bağlıdır. Ocağın günümüzdeki merkezi İzmir'e bağlı Narlıdere kasabasıdır. İkinci ocak Hacı Emirli ocağıdır. Bu ocak ise şecere olarak On iki İmamlardan Musâyı Kazım'a bağlıdır. Bu ocağın günümüzdeki merkezi Aydın ile Söke arasında bulunan Gümüş köyüdür.

5. Çalışmamızda yer yer Tahtacılar'a ait bazı eski yerleşim yerlerinden bahsedilmektedir. Anadolu dışındaki bu merkezlerde günümüzde kültür ve dil malzemesi toplamaya yönelik birtakım derleme çalışmalarının yapılması gereklidir. Derlenen her türlü sözlü veya yazılı malzemenin Anadolu'daki Tahtacı kültürüyle karşılaştırmalı olarak incelenmesi Tahtacı araştırmalarına farklı bir boyut kazandıracaktır.

VI. KAYNAKLAR

- AYHAN, Aydın (1999), *Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacirler*, Zağnos Vakfı Yayınları, Balıkesir.
- BİRDOĞAN, Nejat (1995), *Tahtacıların Dünü*, I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ERDEN, Attila (1995), *Tahtacıların Günümüz Kültürel Yapılarından İzlenimler*, I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ERÖZ, Mehmet (1990), *Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- MUTLU, Hüseyin Kahraman (2008), *Balıkesir İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Doktora Tezi, I, II Cilt, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tez Danışmanı: Prof Dr. Leyla Karahan, Ankara.
- KIRZIOĞLU, Neriman G. (1995), *Edremit Doyran Köyü Tahtacı Türkmenlerinde Geleneksel Evlenme Adetleri*, I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- SÜMER, Faruk (1962), *Ağaç-Eriler*, Türk Tarih Kurumu Belleten, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C.26, Sayı: 101-104, Ankara.

Turkish Studies

-
- TOGAN, A. Zeki Velidî (1981), *Umumî Türk Tarihine Giriş*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- YALGIN, Ali Rıza (2000), *Cenupta Türkmén Oymakları*, Haz. Sabahat Emir, Kültür Bakanlığı Yay., C.5, s. 64, Ankara.
- YÖRÜKAN, Yusuf Z. (2002), *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, Eklerle Yay. Haz. Turhan Yörükán, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara.